

МІЖНАРОДНИЙ ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Розглянуто значення Ради ООН з прав людини щодо дотримання та забезпечення прав людини на території АР Крим та сході України. Визначено основні механізми реалізації повноважень Ради ООН з прав людини щодо недопущення порушень прав людини на територіях, що тимчасово не знаходяться під юрисдикцією України. Встановлено особливості діяльності Верховного комісара ООН з прав людини та Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні щодо дотримання положень міжнародних документів, які спрямовані на захист прав людини.

Ключові слова: права людини, Комісія ООН з прав людини, Рада ООН з прав людини, Управління Верховного комісара ООН з прав людини, Моніторингова місія ООН з прав людини.

Постановка проблеми. Глобалізація впливає на ефективність діяльності міжнародних інституцій у сфері захисту прав людини (ЗПЛ), адже стрімкі процеси розробки та прийняття міжнародних документів у галузі прав людини (ПЛ) потребують не лише всесвітнього визнання, а й беззаперечного виконання. Через це особливої актуальності набуває дослідження механізму реалізації Радою ООН з прав людини повноважень на тимчасово окупованих територіях Криму та Донбасу.

Метою дослідження є встановлення повноважень Ради ООН з прав людини щодо дотримання та забезпечення прав людини в Україні, зокрема на тимчасово окупованих територіях Криму та Донбасу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика міжнародно-правового механізму забезпечення ПЛ є сферою дослідження багатьох науковців. Зокрема дослідження інституційного міжнародно-правового механізму забезпечення прав людини проводили науковці К. Степаненко, Л. Ринейська, С. Асіяна [1–3].

Матеріали та методи. Під час дослідження використано як загальнонаукові, так і спеціально-юридичні методи пізнання. Нормативною базою дослідження стали міжнародні договори та праці вітчизняних і закордонних науковців.

Результати дослідження. Міжнародний захист прав людини є однією з найважливіших галузей міжнародного публічного права,

у рамках якої постійно триває розроблення й прийняття міжнародних угод у сфері ЗПЛ, визначених у всесвітньо відомих документах. Попри те, що процес формування матеріально-правових міжнародних норм, що стосуються змісту прав і свобод людини, а також їхніх гарантій, варто визнати загалом завершеним [1, с. 106], у різні часи історії погляди щодо необхідності забезпечення прав людини набували дедалі більшого поширення.

Створення Організації Об'єднаних Націй (ООН) як глобальної, універсальної міждержавної організації стало поштовхом для розвитку міжнародних організацій у сфері забезпечення ПЛ. Одним з таких органів є відповідна Комісія ООН, яка має розв'язувати проблеми ЗПЛ як в усьому світі, так і в окремих державах. 15 березня 2006 р. Комісія за резолюцією 60/251 Генеральної Асамблеї ООН перетворена на Раду ООН з прав людини (далі – Рада). Ця резолюція сформулювала основне завдання Ради – проведення періодичних оглядів і виконання кожною державою її зобов'язань у сфері ПЛ, що забезпечують універсальність та однакове ставлення до всіх держав [4, с. 243–244].

Міжнародні організації, об'єднуючи у своїх рамках економічний, політичний, науковий потенціал різних держав-членів, володіють великими можливостями й можуть здійснювати принциповий вплив на розвиток світової економіки, на рівень забезпечення прав людини. Тому їх можна визнати стратегічно важливими суб'єктами розвитку міжнародних відносин [2].

Відповідно до пункту 5 резолюції Генеральної Асамблеї ООН 60/251 основними повноваженнями й завданнями Ради є:

- сприяти навчально-освітній діяльності у сфері прав людини, а також діяльності щодо надання консультативних послуг та технічної допомоги, яка здійснюватиметься як консультація із зацікавленими державами-членами і за їхньою згодою;
- служити форумом для обговорення тематичних питань з усіх прав людини;
- розробляти рекомендації Генеральній Асамблеї стосовно подальшого розвитку міжнародного права у сфері ПЛ;
- сприяти повному виконанню зобов'язань у сфері ПЛ, прийнятих державами, та здійснювати контроль за досягненням цілей і виконанням зобов'язань, що стосуються заохочення й ЗПЛ, які сформульовані в рішеннях конференцій і зустрічей на вищому рівні ООН;
- на основі об'єктивної й вірогідної інформації проводити всеосяжні періодичні огляди виконання кожною державою її зобов'язань та обов'язків у сфері ПЛ у такий спосіб, який забезпечить універсальність охоплення та однакове ставлення до всіх держав;
- шляхом діалогу та співробітництва сприяти запобіганню порушенням прав людини й швидко реагувати на надзвичайні ситуації у сфері ПЛ;

- взяти на себе роль та обов'язки Комісії з прав людини у зв'язку з роботою Верховного комісара ООН з прав людини, як вони визначені в резолюції 48/141 Генеральної Асамблеї від 20 грудня 1993 року;
- діяти в галузі ПЛ у тісній співпраці з урядами, регіональними організаціями, національними установами з прав людини та громадянським суспільством;
- здійснювати заохочення щодо механізму й захисту прав людини;
- надавати щорічну доповідь Генеральній Асамблеї ООН [5].

За положенням резолюції Генеральної Асамблеї ООН 60/251 до складу Ради входить 47 держав – учасниць ООН, що обираються таємним голосуванням за регіональним критерієм учасниками Генеральної Асамблеї ООН. Держави – учасниці Ради виконують свої повноваження протягом трьох років без права на переобрання після двох поспіль термінів членства. Вважається, що членство у Раді надає додаткові можливості країні щодо покращення ситуації у сфері ЗПЛ та сприяє демократичному розвитку.

Вперше Україну обрано членом Ради ООН з прав людини у 2006 р., у 2008 р. переобрано на другий термін до 2011 р., після чого Україна активно співпрацювала з Радою як спостерігач. У 2017 р. Україну знову обрано членом Ради, а у 2020 р. переобрано до складу Ради на період з 2021 по 2023 рр. Членство України надає додаткові можливості покращення ситуації у сфері прав людини. Зокрема отриманню членства у 2006 р. передувало проведення мітингів, пікетів, страйків, що призвели до масових порушень виборчих прав населення України. Акції протесту, що ознаменувались Помаранчевою революцією, зумовили зміну політичної влади та зовнішньополітичного і внутрішнього курсу країни. Щодо членства України у Раді у 2017–2023 р., то цей статус може сприяти появі додаткових можливостей щодо боротьби з порушенням прав людини на територіях, де проводиться Операція об'єднаних сил, і на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим. Тож діяльність Ради як засіб правового захисту прав людини на тимчасово окупованих територіях набуває особливого значення.

Задля вирішення завдань, спрямованих на забезпечення прав людини, Рада служить форумом для обговорення тематичних питань з усіх прав людини. Так, в межах сегменту високого рівня Ради 23 лютого 2021 р. уже третій рік поспіль відбулися дебати Генеральної Асамблеї ООН з ініційованого нашою державою пункту порядку денного «Ситуація на тимчасово окупованих територіях України». У рамках цього заходу висловлено підтримку суверенітету та територіальній цілісності України у межах її міжнародно визнаних кордонів і наголошено на необхідності утримання від застосування сили або загрози силою проти будь-якої країни. Держави – члени ООН та об'єднання засудили тимчасову окупацію Російською Федерацією

Криму, порушення нею Будапештського меморандуму та міжнародного права, закликали російську сторону до неухильного виконання Мінських домовленостей [6]. Обговорення цього питання сприяє розповсюдженню інформації у всіх країнах світу щодо протиправної агресії РФ на території Криму та Донбасу. 27 березня 2014 р. Генеральна Асамблея ООН переважною більшістю голосів держав – членів ООН схвалила резолюцію 68/262 «Територіальна цілісність України» [7]. Цією резолюцією міжнародна спільнота підтвердила свою повну відданість суверенітету, політичній незалежності, єдності та територіальній цілісності України в її міжнародно визнаних кордонах. Проте попри чіткі вимоги Генеральної Асамблеї Російська Федерація не зупинила свою тимчасову окупацію Криму, а навпаки продовжує зухвалі порушення та зловживання в галузі прав людини, а також нарощування військового потенціалу на півострові.

Ці дії Російської Федерації, що підривають суверенітет і територіальну цілісність України, зловживання й порушення РФ прав людини осіб, які належать до етнічних і релігійних меншин на півострові, та всіх інших, хто виступає проти російської окупації, спонукали Генеральну Асамблею схвалити резолюції 71/205, 72/190, 73/263, 74/168, 75/192 «Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим і м. Севастополь, Україна» та 73/194, 74/17, 75/29 «Проблема мілітаризації Автономної Республіки Крим та м. Севастополь (Україна), а також частин Чорного і Азовського морів». У цих резолюціях Генеральна Асамблея засудила тимчасову окупацію Криму та закликала Російську Федерацію як державу-окупанта виконувати всі свої зобов'язання відповідно до чинного міжнародного права [8]. У цьому випадку прийняття резолюції 68/262 чітко підкреслює одностайне рішення міжнародної спільноти щодо засудження протиправних дій Російською Федерацією на території Донецької, Луганської областей та АР Крим. Тож дії Росії суперечать основам Статуту ООН, Гельсінським угодам, нормам міжнародного гуманітарного права та взятим на себе зобов'язанням у рамках міжнародних угод. Отже, здебільшого держави – учасниці ООН, виходячи з положень резолюції 68/262 «Територіальна цілісність України», не визнають намагання Росії узаконити анексію АР Крим.

Особливої уваги привертає проблема порушення прав етнічних і релігійних меншин в окупованому Криму. У АР Крим присутні прихильники Православної Церкви України, Української Православної Церкви, Свідків Єгови, Ісламу. Однак після анексії півострову кримські татари найбільше страждають від грубих порушень їх прав зі сторони Російської Федерації [9, с. 44]. Відповідно до резолюції Генеральної Асамблеї 74/168, в якій Асамблея просила Генерального секретаря представити на її 75-й сесії доповідь про хід виконання резолюції «Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим та м. Севастополь, Україна». Так, 19 червня 2020 р. Генеральним секретарем підготовлено доповідь про становище щодо прав людини

в АР Крим та м. Севастополі. У доповіді виокремлено основні порушення ПЛ на тимчасово окупованій території, зокрема право на справедливий судовий розгляд, право не піддаватися тортурам і права на життя, свободу і особисту недоторканність, права ув'язнених, що відбувають покарання у Криму та права ув'язнених, переведених з Криму до Російської Федерації, незаконні обшуки будинків, примусовий призов до армії. Доповідь включає положення, в яких передбачаються варіанти та рекомендації щодо покращення ситуації з правами людини на території АР Крим, зокрема Генеральний секретар ООН закликає уряд Російської Федерації виконати свої зобов'язання за міжнародним правом ПЛ в Криму і дотримуватися застосованих до нього зобов'язань відповідно до міжнародного гуманітарного права та забезпечити належний і безперешкодний доступ до Криму міжнародних місій зі спостереження за правами людини й правозахисних неурядових організацій відповідно до резолюцій Генеральної Асамблеї 71/205, 72/190, 73/263 і 74/168. Уряду України, зі свого боку, рекомендується дотримуватися своїх зобов'язань за міжнародним правом прав людини у відношенні жителів Криму. До конкретних рекомендацій належать сприяння свободі пересування в Крим і з Криму шляхом поліпшення умов перетину кордону та усунення нормативних бар'єрів [3].

З метою отримання об'єктивної й вірогідної інформації у сфері ПЛ Рада проводить всеосяжні періодичні огляди виконання кожною державою її зобов'язань та обов'язків у сфері прав людини у такий спосіб, який забезпечить універсальність охоплення та однакового ставлення до всіх держав. Так, у 2017 р. в Україні відбувся третій цикл Універсального періодичного огляду (УПО) зі сторони в рамках співпраці з Радою ООН з прав людини. У межах УПО Радою встановлено проблеми незаконного затримання людей, залучення неповнолітніх до збройних формувань, сексуальне насильство та проблеми, що виникли у зв'язку з війною на Донбасі та окупацією АР Крим. На підставі таких оглядів затверджено доповідь про проходження Україною 3-го циклу Огляду [10] та надано близько 200 рекомендацій країн – учасниць Ради щодо покращення ситуації з дотриманням ПЛ, з яких Україна зобов'язалась виконати 163 рекомендації протягом чотирьох років. У рамках зазначеного терміну Україна впроваджує ці рекомендації щодо забезпечення прав осіб, що мешкають на тимчасово окупованих територіях, внутрішньо переміщених осіб, політв'язнів і членів їхніх сімей і надає до Ради альтернативні звіти про виконання даних рекомендацій.

Враховуючи складні обставини, в яких перебуває Україна, наша країна успішно просувається на шляху реформування прав людини. Зокрема держава погоджується ратифікувати Римський статут Міжнародного кримінального суду та Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок, домашньому насильству та боротьбі з цими явищами, переглянути процедуру обрання Омбудсмана, завершити створення Державного бюро розслідувань, спростити доступ

до надання державних адмінпослуг для жителів Криму, розслідувати всі повідомлення про насильницькі зникнення, запобігати катуванням та незаконним затриманням, продовжувати докладати зусилля із забезпечення доступу до освіти для всіх дітей та ін. З огляду на сучасну практику деякі зобов'язання виконано, а невиконані – перебувають на активній стадії реалізації.

Важливе значення у забезпеченні ПЛ на тимчасово окупованих територіях відіграє діяльність Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ). УВКПЛ є окремою структурою від Ради ООН з прав людини, однак воно надає Раді технічну, експертну та організаційну підтримку, що істотно сприяє реалізації повноважень, поставлених перед Радою. Варто зазначити, що структура відносин між Радою та УВКПЛ значною мірою побудована на загальному й організаційно-технічному керуванні Управлінням з боку Ради. Це проявляється у багатьох питаннях. По суті, структура УВКПЛ цілком використовується Радою для здійснення своїх повноважень [11, с. 195].

Верховний комісар ООН з прав людини спостерігає за дотриманням прийнятих пактів, конвенцій і договорів з прав людини. Діяльність УВКПЛ здійснюється у трьох напрямках: нормотворча, моніторинг та забезпечення прав людини. Особливу увагу привертає створення моніторингової місії ООН з прав людини в Україні (ММПЛУ) УВКПЛ, діяльність якої спрямована на забезпечення положень, що закріплені в Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про громадянські і політичні права, Міжнародному пакті про економічні, соціальні й культурні права та інших міжнародних документах з питань ПЛ, особливо на території АР Крим та східних і південних регіонах України.

Відповідно до ст. 2 Угоди між урядом України та УВКПЛ про розміщення короткотермінової Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні, уряд України погоджується на створення ММПЛУ УВКПЛ [12]. ММПЛУ документує випадки порушення прав людини та норм міжнародного гуманітарного права, щорічно готує публічні доповіді про ситуацію з ПЛ в Україні, здійснює аналіз законопроектів і надає рекомендації урядам щодо їхньої відповідності нормам міжнародного права у сфері прав людини та міжнародного гуманітарного права. ММПЛУ надає рекомендації Україні, Російській Федерації та самопроголошеним республікам щодо поліпшення ситуації з правами людини в АР Крим та на Донбасі, після чого ММПЛУ готує публічні доповіді про виконання рекомендацій. За результатами діяльності ММПЛУ УВКПЛ підготовлено 31-у доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні за період з 1 серпня 2020 р. до 31 січня 2021 р. УВКПЛ встановлено, що люди, які живуть у зоні конфлікту, зазнають труднощів, особливо через наявні обмеження свободи пересування, зокрема обмеження, пов'язані з *COVID-19*. На території, яка контролюється самопроголошеними «республіками», УВКПЛ відзначає випадки

свавільних арештів та тримання під вартою без зв'язку із зовнішнім світом, відсутність свободи думки та вираження поглядів щодо релігії та переконань, а також утиск правозахисників. У АР Крим окупаційна влада порушує міжнародне гуманітарне право та міжнародне право у галузі прав людини: незаконна депортація та примусове переміщення, зокрема й осіб, взятих під варту, а також принижуюче поводження та умови тримання під вартою [13]. Через це УВКПЛ надано низку рекомендацій задля недопущення подальшого порушення прав людини.

Відповідно до статистики виконання рекомендацій ММПЛУ Україна частково виконала 57 % рекомендацій, самопроголошені республіки частково виконали 19 %, а Російська Федерація – лише частково 3 % рекомендацій ММПЛУ. Як бачимо, зусилля Управління Верховного комісара ООН з прав людини та Моніторингової місії ООН з прав людини спрямовані не лише на забезпечення та дотримання прав людини на півдні та сході України, а й на посилення тиску на Російську Федерацію щодо неправомірної анексії АР Крим та ескалації конфлікту на сході України.

Висновки. Створення Організації Об'єднаних Націй відкрило нову сторінку у сфері інституційного забезпечення прав людини. Рада ООН з прав людини з метою заохочення та забезпечення прав людини в Україні, зокрема на тимчасово окупованих територіях АР Крим та на Донбасі, реалізовує низку механізмів: тісно співпрацює з Управлінням Верховного комісара ООН з прав людини, сформовано Моніторингову місію з прав людини, здійснюються Універсальні періодичні огляди.

Співпраця України з Радою ООН з прав людини посилює тиск з боку міжнародної спільноти щодо дотримання прав корінних народів, національних меншин, соціальних прав людини, розвитку демократії та верховенства права. Упродовж російської агресії на території України Радою ООН з прав людини ухвалено резолюцію «Співпраця з Україною та допомога їй у галузі прав людини», укладено угоду між урядом України та Управлінням Верховного комісара ООН з прав людини про розміщення короткотермінової Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні. Отже, попри рекомендаційний характер повноважень Ради ООН з прав людини, така міжнародна інституція істотно впливає на рівень дотримання прав людини на тимчасово окупованих територіях України та сприяє подальшому розвитку забезпечення прав людини в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Степаненко К. В. Конвенційний механізм міжнародного захисту прав людини в системі ООН. *Альманах міжнародного права*. 2018. № 19. С. 105-113.

2. Ринейська Л. С. Роль міжнародних організацій у формуванні міжнародних стратегій економічного розвитку. *Ефективна економіка*. 2018. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6178>.
3. Report of the Secretary-General: Situation of human rights in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3872508?ln=ru#record-files-collapse-header>.
4. Гармаш В. В. Рада ООН з прав людини. *Євроатлантична інтеграція України: свідомий вибір моделі безпеки* : зб. наук. ст. за матеріалами III Харків. міжнар.-прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М. В. Яновського і В. С. Семенова, м. Харків. 2 ч. Харків, 2017. С. 243-245.
5. Resolution adopted by the General Assembly on 15 March 2006 60/251. Human Rights Council. URL: <https://undocs.org/en/A/RES/60/251>.
6. Дебати Генасамблеї ООН: міжнародна спільнота солідарна з Україною в протидії російській агресії. URL: <https://mfa.gov.ua/news/debati-genasambleyi-oon-mizhnarodna-spilnota-solidarna-z-ukrayinoyu-v-protidiyi-rosijskij-agresiyi>.
7. Resolution 68/262, territorial integrity of Ukraine adopted by the General Assembly on 27 March 2014. URL: https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/68/262.
8. Спільна заява з нагоди сьомої річниці схвалення Генеральною Асамблеєю ООН резолюції 68/262 «Територіальна цілісність України». URL: <https://mfa.gov.ua/news/spilna-zayava-z-nagodi-somoyi-richnici-shvalennya-generalnoyu-asambleyeyu-oon-rezolyuciyi-68262-teritorialna-cilisnist-ukrayini>.
9. Coynash H., Charron A. Russian-occupied Crimea and the state of exception: repression, persecution, and human rights violations. *Eurasian Geography and Economics*. 2019. № 60 (1). P. 28-53. DOI: 10.1080/15387216.2019.1625279.
10. National report submitted in accordance with paragraph 5 of the annex to Human Rights Council resolution 16/21. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G17/255/06/PDF/G1725506.pdf?OpenElement>.
11. Асірян С. Р. Взаємодія Ради ООН з прав людини з Верховним комісаром і Управлінням Верховного комісара ООН з прав людини. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип 3. С. 123-134.
12. Угода між Урядом України та Управлінням Верховного комісара ООН з прав людини про розміщення короткотермінової Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-14#Text.
13. Доповідь Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини (УВКПЛ) щодо ситуації з правами людини в Україні охоплює період з 1 серпня 2020 року до 31 січня 2021 року. URL: <https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/31stReportUkraine-ru.pdf>.

Стаття надійшла до редакції 10.06.2021.

Mykhailovskiy V. International legal mechanism for ensuring human rights.

Background. *The problem of protecting human rights has existed throughout the existence of mankind. Modern globalization affects the effectiveness of international institutions in the field of human rights. After all, the rapid processes of development and adoption of international documents in the field of human rights require not only worldwide recognition, but also unquestioning implementation. In this regard, the study of the mechanism for exercising the*

powers of the UN Human Rights Council in the temporarily occupied territories of Crimea and Donbas is especially relevant.

The aim of the article is to establish a mechanism for exercising the powers of the UN Human Rights Council to respect and ensure human rights in Ukraine, in particular in the temporarily occupied territories of Crimea and Donbas.

Materials and methods. *Both general and special legal methods of cognition were used during the research. The normative basis of the study were international treaties, international law and the work of domestic and foreign scientists.*

Results. *International protection of human rights is one of the most important branches of public international law. The creation of the United Nations has opened a new page in the field of human rights institutions. In order to promote and ensure human rights in Ukraine, in particular in the temporarily occupied territories of the Autonomous Republic of Crimea and Donbas, the UN Human Rights Council implements a number of mechanisms: closely cooperates with the UN High Commissioner for Human Rights. periodic inspections.*

The UN Human Rights Council serves as a forum for discussing thematic issues on all human rights. Thus, within the high-level segment of the UN Human Rights Council, on February 23, 2021, for the third year in a row, the UN General Assembly debated on the agenda item «Situation in the Temporarily Occupied Territories of Ukraine» initiated by our state. Within the framework of this event, support for the sovereignty and territorial integrity of Ukraine was expressed.

Conclusion. *Ukraine's cooperation with the UN Human Rights Council is increasing pressure from the international community to respect the rights of indigenous peoples, national minorities, social human rights, democracy and the rule of law. During the Russian aggression on the territory of Ukraine, the UN Human Rights Council adopted a resolution «Cooperation with Ukraine and its assistance in the field of human rights», an agreement was concluded between the Government of Ukraine and the Office of the UN High Commissioner for Human Rights. Ukraine. Thus, despite the recommendatory nature of the powers of the UN Human Rights Council, this international institution significantly affects the level of human rights in the temporarily occupied territories of Ukraine, and contributes to the further development of human rights in Ukraine.*

Keywords: human rights, UN Commission on Human Rights, UN Human Rights Council, Office of the UN High Commissioner for Human Rights, UN Human Rights Monitoring Mission.

REFERENCES

1. Stepanenko K. V. (2018). Konvencijnyj mehanizm mizhnarodnogo zahystu prav ljudyny v systemi OON [Convention mechanism for the international protection of human rights in the UN system]. *Al'manah mizhnarodnogo prava – Almanac of International Law* 19, 105-113 [in Ukrainian].
2. Rynejs'ka L. S. (2018). Rol' mizhnarodnyh organizacij u formuvanni mizhnarodnyh strategij ekonomichnogo rozvytku [The role of international organizations in the formation of international strategies for economic development]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 3. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6178> [in Ukrainian].

3. Report of the Secretary-General: Situation of human rights in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine. Retrieved from <https://digitallibrary.un.org/record/3872508?ln=ru#record-files-collapse-header> [in English].
4. Garmash V. V. (2017). Rada OON z prav ljudyny. Jevroatlantychna integracija Ukrai'ny: svidomyj vybir modeli bezpeky [UN Human Rights Council. Ukraine's Euro-Atlantic integration: a conscious choice of security model]: zbirnyk naukovykh statej za materialamy III Harkiv. mizhnar.-prav. chytan', prysvjachenyh pam'jati prof. M. V. Janovs'kogo i V. S. Semenova, m. Harkiv. 2 ch. Harkiv collection of scientific articles on the materials of III Kharkiv international law readings dedicated to the memory of prof. M.V. Yanovsky and V.S. Semenov, Kharkiv. 2 hours Kharkiv, (pp. 243-245) [in Ukrainian].
5. Resolution adopted by the General Assembly on 15 March 2006 60/251. Human Rights Council. Retrieved from <https://undocs.org/en/A/RES/60/251> [in English].
6. Debaty Genasamblei' OON: mizhnarodna spil'nota solidarna z Ukrai'noju v protyidii' rosijs'kij agresii' [Debate of the UN General Assembly: the international community is in solidarity with Ukraine in combating Russian aggression]. Retrieved from <https://mfa.gov.ua/news/debati-genasambleyi-oon-mizhnarodna-spilnota-solidarna-z-ukrayinoyu-v-protidiyi-rosijskij-agresiyi> [in Ukrainian].
7. Resolution 68/262, territorial integrity of Ukraine adopted by the General Assembly on 27 March 2014. Retrieved from https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/68/262 [in English].
8. Spil'na zajava z nagody s'omoi' richnyci shvalennja General'noju Asamblejeju OON rezoljucii' 68/262 «Terytorial'na cilisnist' Ukrai'ny» [Joint statement on the occasion of the seventh anniversary of the adoption of Resolution 68/262 «Territorial Integrity of Ukraine» by the UN General Assembly]. Retrieved from <https://mfa.gov.ua/news/spilna-zayava-z-nagodi-somoyi-richnici-shvalennya-generalnoyu-asambleyeyu-oon-rezolyuciyi-68262-teritorialna-cilisnist-ukrayini> [in Ukrainian].
9. Coynash H., & Charron A. (2019). Russian-occupied Crimea and the state of exception: repression, persecution, and human rights violations. *Eurasian Geography and Economics*, 60(1), 28-53. DOI: 10.1080/15387216.2019.1625279 [in English].
10. National report submitted in accordance with paragraph 5 of the annex to Human Rights Council resolution 16/21. Retrieved from <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G17/255/06/PDF/G1725506.pdf?OpenElement> [in English].
11. Asirjan S. R. (2018). Vzajemodija Rady OON z prav ljudyny z Verhovnym komisarom i Upravlinnjam Verhovnogo komisara OON z prav ljudyny [Interaction of the UN Human Rights Council with the High Commissioner and the Office of the UN High Commissioner for Human Rights]. *Prykarpats'kyj jurydychnyj visnyk – Prykarpattya Legal Bulletin*, (Issue 3), (pp. 123-134) [in Ukrainian].
12. Ugoda mizh Urjadom Ukrai'ny ta Upravlinnjam Verhovnogo komisara OON z prav ljudyny pro rozmishhennja korotkotermynovoi' Monitoryngovoi' misii' OON z prav ljudyny v Ukrai'ni [Agreement between the Government of Ukraine and the Office of the UN High Commissioner for Human Rights on the deployment of a short-term UN Human Rights Monitoring Mission in Ukraine]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-14#Text [in Ukrainian].
13. Dopovid' Upravlinnja Verhovnogo komisara Organizacii' Ob'jednanyh Nacij z prav ljudyny (UVKPL) shhodo sytuacii' z pravamy ljudyny v Ukrai'ni ohopluje period z 1 serpnja 2020 roku do 31 sichnja 2021 roku [The report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR) on the human rights situation in Ukraine covers the period from 1 August 2020 to 31 January 2021]. Retrieved from <https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/31stReportUkraine-ru.pdf> [in Ukrainian].